

Dramski pristup u nastavi predmeta Hrvatski jezik posebnog programa obrazovanja

---

Talan, Emilija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:329115>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Dramski pristup u nastavi predmeta Hrvatski jezik
posebnog programa obrazovanja

Emilija Talan

Zagreb, lipanj, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Dramski pristup u nastavi predmeta Hrvatski jezik
posebnog programa obrazovanja

Emilija Talan

Mentor: doc.dr.sc.Damir Miholić

Zagreb, lipanj, 2024.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad (**Dramski pristup u nastavi predmeta Hrvatski posebnog programu obrazovanja**) i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Emilija Talan

Mjesto i datum: lipanj, 2024. godine

Zahvala

Ovim putem želim izraziti svoju duboku zahvalnost svima koji su me podržavali i pomagali mi tijekom studija i pisanja ovog diplomskog rada.

Prije svega, želim zahvaliti svojim roditeljima, čija su ljubav, podrška i vjera u mene bili neizmjerena snaga kroz sve ove godine. Hvala vam što ste uvijek vjerovali u mene i pružali mi sigurnost i poticaj te mi pomagali da izdržim sve izazove s kojima sam se suočavala.

Posebnu zahvalu upućujem svojoj sestri i bratu, koji su uvijek bili tu za mene, pružajući mi ohrabrenje i motivaciju kad god je to bilo potrebno.

Zahvaljujem se svojoj svekrvi i svekru, koji su mi pružali nesebičnu pomoć i podršku. Vaša ljubaznost, pomoć i razumijevanje su mi omogućili da se lakše nosim s obavezama.

Zahvaljujem svojoj šogorici, budućem šogoru i budućoj šogorici koji su uvijek bili spremni uskočiti i pomoći. Divno je imati takve ljude uz sebe.

Zahvaljujem bakama na riječima podrške. Hvala što ste me uvijek poticale da slijedim svoje snove. Vaša toplina i mudrost davale su mi snagu i inspiraciju kroz ovaj proces.

Veliko hvala svim mojim dragim prijateljima i kumovima koji su me bodrili i vjerovali u mene. Vaša podrška i prijateljstvo su neprocjenjivi. Hvala vam što ste uvijek bili tu za mene, pružali mi motivaciju da izdržim u najtežim trenucima. Sretna sam što vas imam.

Posebno se želim zahvaliti svom mentoru, čije su smjernice, savjeti i strpljenje bili od ključne važnosti za završetak ovog rada. Vaša stručnost i podrška su mi pomogli da postignem ovaj važan korak u svom obrazovanju.

Najveća hvala ide mom suprugu i kćeri. Bez vaše ljubavi, razumijevanja i nesebične podrške, ovaj uspjeh ne bi bio moguć. Vaša vjera u mene i vaša prisutnost su mi dali snagu i motivaciju da ustrajem i završim ovaj fakultet i diplomski rad.

Dragi supruže, tvoje strpljenje, razumijevanje i neiscrpna podrška su mi bili oslonac u trenucima kada je bilo najteže. Hvala ti što si preuzimao brojne obaveze i omogućio mi da se posvetim svojim obavezama. Tvoja sposobnost da prepoznaš kada trebam pauzu, kada trebam podršku i kada trebam motivaciju, nevjerojatno mi je pomogla da prebrodim najteže trenutke.

Hvala ti što si bio moj oslonac i što si mi uvijek pružao ljubav i ohrabrenje. Bez tebe, ova priča ne bi bila moguća. Tvoje strpljenje i razumijevanje, osobito u trenucima kada sam bila najviše opterećena obavezama, omogućili su mi da ostanem usredotočena i predana svom cilju. Hvala ti što si me podržavao u svakom koraku ovog putovanja i što si uvijek vjerovao u mene, čak i kada sam sumnjala u sebe.

Mojoj dragoj kćeri, hvala ti što si bila moj izvor inspiracije i radosti. Tvoja ljubav, zagrljaj i osmijeh su mi bili najveća motivacija. Hvala ti što si razumjela kada sam bila zauzeta i pružala mi podršku na način na koji samo ti možeš. Tvoja vedrina i bezuvjetna ljubav su me podsjećali na ono što je zaista važno i davali mi dodatni poticaj da ustrajem. Tvoja radoznalost i entuzijazam su mi pokazivali koliko je važno nikada ne prestati učiti i rasti. Svaki tvoj osmijeh, zagrljaj i riječi ohrabrenja davali su mi snagu da nastavim dalje. Hvala ti što si bila moja svjetlost u trenucima tame i što si me uvijek podsjećala na ljepotu i jednostavnost života. Tvoja prisutnost u mom životu je neprocjenjiva, a tvoja ljubav je bila najjači poticaj da ostvarim svoje ciljeve.

Od srca, hvala vam svima.

Naslov rada: Kreativni pristup u nastavi predmeta Hrvatski jezik posebnog programa obrazovanja

Ime i prezime studentice: Emilija Talan

Ime i prezime mentora: doc.dr.sc. Damir Miholić

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: Edukacijska rehabilitacija, Rehabilitacija, sofrologija, kreativne i art/ekspresivne terapije

Sažetak rada:

U ovom radu će biti opisane neke mogućnosti dramskog pristupa u nastavi Hrvatskog jezika u okviru posebnog programa obrazovanja. Temeljno polazište u dramskom radu sa djecom s teškoćama u razvoju je pružiti mogućnost svakom djetetu da maksimalno razvije svoju osobnost u fizičkom, psihičkom i socijalnom aspektu unatoč poteškoćama kojima je zahvaćeno. Pri tom je nužno uvažavati sve specifičnosti zdravstvenog, fizičkog i psihološkog stanja djeteta u trenutku provođenja pojedinih dramskih aktivnosti te pronaći pravu mjeru u postavljanju zadataka i zahtjeva pred svakog pojedinca (Janković i sur.2000). Cilj dramskog pristupa je učenje kroz doživljeno iskustvo. Na taj način učenici ulaze u različite uloge i situacije te se izražavaju. Dramske tehnike su modificirane i prilagođene prema potrebama i mogućnostima pojedinaca i grupe. Biti će prikazan i evaluiran program u kojem će biti primijenjen dramski pristup. Za procjenu programa biti će korištena kvalitativna metodologija koja bi se provela tijekom nastavnog sata i koja bi se odnosila na opservaciju timskog rada, komunikacije, socijalnih odnosa, zainteresiranosti, motiviranosti, kreativnosti, uključenosti i samopouzdanje.

Ključne riječi: drama, dramski pristup, Hrvatski jezik, posebni program obrazovanja

Paper title: Creative approach in the teaching of the Croatian language within the framework of a special education program

Student`s full name: Emilija Talan

Supervisor`s full name: doc. dr. sc. Damir Miholić

The program/module in which the final exam is taken: Educational Rehabilitation, Rehabilitation, Sophrology, Creative and Art/Expressive Therapy

Abstract:

This paper will describe some possibilities of a dramatic approach in the teaching of the Croatian language within the framework of a special education program. The fundamental starting point in drama method with children with developmental disabilities is to provide each child with the opportunity to maximally develop their personality in physical, psychological and social aspects despite the difficulties they are affected by. In doing so, it is necessary to respect all the specifics of the health, physical and psychological state of the child at the time of carrying out certain drama activities and to find the right measure in setting tasks and requirements for each individual (Janković and associates. 2000). The goal of the dramatic approach is learning through true life experience. In this way, students enter different roles and situations and express themselves. Dramatic techniques are modified and adapted according to the needs and capabilities of individuals and groups. A program in which a dramatic approach will be applied will be shown and evaluated. A qualitative methodology will be used to evaluate the program, which would be carried out during the lesson and it would refer to the observation of teamwork, communication, social relations, interest, motivation, creativity, involvement and self-confidence.

Keywords: drama, dramatic approach, Croatian language, special education program

Sadržaj

1. UVOD	1
2. INTELEKTUALNE TEŠKOĆE	2
3. POSEBNI PROGRAM UZ INDIVIDUALIZIRANE POSTUPKE	3
3.1. PODRUČJA HRVATSKOG JEZIKA	4
4. DRAMSKI ODGOJ	5
4.1. DRAMSKI PRISTUP U OBRAZOVANJU	7
4.2. UTJECAJ DRAMSKOG PRISTUPA U RAZVOJU DJETETA	10
4.3. ULOGA UČITELJA (VODITELJA)	12
5. ISTRAŽIVANJE	13
5.1. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA	13
5.2. ISTRAŽIVAČKO PITANJE	14
5.3. METODE	14
5.3.1. SUDIONICI	14
5.3.2. METODA PRIKUPLJANJA PODATAKA	14
5.3.3. NAČIN PRIKUPLJANJA PODATAKA	15
5.3.4. NAČIN PROVEDBE ISTRAŽIVANJA	15
5.4. INTERPRETACIJA REZULTATA	24
6. ZAKLJUČAK	25
7. Literatura:	26
8. PRILOZI:	28

1. UVOD

Drama, kao umjetnička forma, stoljećima je igrala ključnu ulogu u izražavanju ljudskih emocija, misli i društvenih odnosa. Njena primjena u obrazovnom kontekstu, posebno u nastavi jezika, nudi bogat arsenal metoda koje potiču kreativnost, kritičko mišljenje i emocionalni razvoj učenika. U ovom diplomskom radu istražiti će se dramski pristup u nastavi hrvatskog jezika unutar posebnog programa obrazovanja, analizirajući njegove učinke na cjelokupni razvoj djeteta te metode i strategije koje učitelji koriste kako bi osigurali uspješan proces učenja. Dramski pristup u obrazovanju uključuje korištenje dramskih tehnika i aktivnosti kao sredstvo za poticanje učenja. Ovaj pristup ne samo da obogaćuje jezične vještine učenika, već također razvija njihove socijalne vještine, samopouzdanje, sposobnost empatije, timski rad, socijalne odnose, zainteresiranost, motiviranost, kreativnost, uključenost i samopouzdanje. Kroz igru uloga, improvizaciju, scenske prikaze i druge dramske metode, učenici se potiču na aktivno sudjelovanje, što povećava njihovu motivaciju i angažman u učenju. Primjena drame u obrazovanju ima višestruke koristi za razvoj djeteta. Osim što potiče kreativno izražavanje i jezičnu kompetenciju, drama doprinosi i emocionalnom razvoju učenika. Djeca kroz dramu uče prepoznati i izražavati vlastite osjećaje, razumjeti perspektive drugih te razvijati socijalne vještine poput suradnje i komunikacije. Dramski pristup također može pomoći u prevladavanju straha od javnog nastupa i jačanju samopouzdanja. Učitelj u dramskoj nastavi ima ulogu voditelja koji usmjerava učenike, potiče njihovu kreativnost i osigurava sigurnu i poticajnu atmosferu za učenje. Voditelj dramskih aktivnosti mora biti fleksibilan, empatičan i sposoban prilagoditi metode rada potrebama svakog pojedinog učenika. Njegova je zadaća, također, osigurati da svi učenici aktivno sudjeluju i da se osjećaju uključeno. Posebni programi obrazovanja dizajnirani su kako bi odgovorili na specifične potrebe učenika koji zahtijevaju prilagođene metode učenja. U okviru ovih programa, individualizirani pristupi ključni su za postizanje optimalnih rezultata. Dramski pristup u ovom kontekstu može se prilagoditi kako bi se zadovoljile individualne potrebe svakog učenika, omogućujući im da uče na način koji najbolje odgovara njihovim sposobnostima i interesima. U nastavi predmeta Hrvatski jezik dramske metode mogu se koristiti za razvoj svih ključnih područja jezične kompetencije: čitanja, pisanja, govorenja i slušanja. Isto tako, koristi se u svim nastavnim područjima predmeta Hrvatski jezik: književnost i stvaralaštvo, komunikacija i jezik te medijska kultura. Kroz dramske aktivnosti, učenici mogu istraživati književne tekstove, razvijati svoje interpretativne vještine, poboljšavati izražavanje i razumijevanje te proširivati svoj vokabular.

U ovom radu koristit će se kvalitativna istraživačka metoda kako bi se dublje razumjeli učinci dramskog pristupa u nastavi hrvatskog jezika unutar posebnog programa obrazovanja.

2. INTELEKTUALNE TEŠKOĆE

Prema Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju NN 24/2015):

„Intelektualne teškoće su stanja u kojima je značajno otežano uključivanje u društveni život, a povezano je sa zaustavljenim ili nedovršenim razvojem intelektualnog funkcioniranja, što je utvrđeno na osnovi medicinske, psihologijske, edukacijsko-rehabilitacijske i socijalne ekspertize. Intelektualna razina ispitana mjernim instrumentima približna je kvocijentu inteligencije Wechslerova tipa od 0 do 69, ako nije utvrđena izrazita emocionalna labilnost.

Podskupine:

5.1. laka intelektualna teškoća zbog koje treba, radi postizanja odgovarajućega socijalnog funkcioniranja, osigurati primjerene uvjete za osposobljavanje. Kvocijent inteligencije približno je u rasponu od 50 do 69,

5.2. umjerena intelektualna teškoća zbog koje treba, radi postizanja djelomičnoga socijalnog funkcioniranja, osigurati primjerene uvjete za osposobljavanje u zadovoljavanju jednostavnih radnih aktivnosti. Kvocijent inteligencije približno se kreće u rasponu od 35 do 49,

5.3. teža intelektualna teškoća zbog koje treba, radi zadovoljavanja najjednostavnijih osnovnih osobnih potreba, komuniciranja s okolinom i obavljanja najjednostavnijih radnih aktivnosti, osigurati primjerene uvjete za rehabilitaciju, njegu i pomoć. Kvocijent inteligencije približno se kreće u rasponu od 20 do 34,

5.4. teška intelektualna teškoća zbog koje treba, radi zadovoljavanja najjednostavnijih osnovnih osobnih potreba, komuniciranja s okolinom i obavljanja najjednostavnijih radnih aktivnosti, osigurati primjerene uvjete za rehabilitaciju, njegu i pomoć. Kvocijent inteligencije približno se kreće u rasponu od 0 do 19.“

Ova populacija najčešće se školuje po posebnom programu uz individualizirane postupke ili po posebnom programu za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke.

3. POSEBNI PROGRAM UZ INDIVIDUALIZIRANE POSTUPKE

Prema Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju NN 24/2015)

„(1) Posebni program uz individualizirane postupke čini posebno strukturirani sadržaj nastavnih planova i programa/kurikuluma izrađen prema mogućnostima i sposobnostima učenika.

(2) Posebni program uz individualizirane postupke određuje se učenicima koji s obzirom na njihovo funkcioniranje uvjetovano vrstom teškoće i/ili postojanje više vrsta teškoća ne mogu svladavati redoviti program uz individualizirane postupke ili redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke.

(3) Posebni program uz individualizirane postupke može biti iz svih ili pojedinih predmeta. Ako je samo iz pojedinih predmeta, tada učenik ostale predmete prema svojim sposobnostima svladava po redovitome programu uz individualizirane postupke ili redovitome programu uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke.

(4) Posebni program uz individualizirane postupke iz svih predmeta provodi se u posebnim razrednim odjelima škole, a provodi ga edukacijski rehabilitator i učitelj/nastavnik sukladno Zakonu i provedbenom propisu koji propisuje odgovarajuću vrstu obrazovanja učitelja, nastavnika i stručnih suradnika.

(5) Posebni program uz individualizirane postupke iz pojedinih predmeta provodi se u posebnim razrednim odjelima, dok se redoviti program uz individualizirane postupke ili redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke iz ostalih predmeta provodi u redovitome razrednom odjelu. Matični razredni odjel učenika je onaj razredni odjel u kojem učenik svladava više od 70% nastavne satnice obrazovnih programa.

(6) Posebni programi uz individualizirane postupke provode se u školama sukladno Mreži školskih ustanova ili uz suglasnost Ministarstva.

(7) Iznimno, posebni program uz individualizirane postupke može se izvoditi i u redovitome razrednom odjelu škole ako na području jedinice lokalne samouprave nije ustrojen posebni razredni odjel, a provodi ga učitelj/nastavnik uz savjetodavnu potporu stručnih suradnika škole i/ili stručnoga tima iz članka 21. ovog pravilnika.“

3.1. PODRUČJA HRVATSKOG JEZIKA

Nastava hrvatskoga jezika obuhvaća tri nastavna područja od kojih sva obuhvaćaju temeljne jezične vještine kao što su slušanje, govor, čitanje i pisanje. Ove se jezične aktivnosti mogu učinkovito poboljšati upotrebom dramskih aktivnosti i dramskog obrazovanja, naglašavajući snažnu povezanost između to dvoje. Iako dramski odgoj možda nije eksplicitno naveden u propisanim nastavnim smjernicama za nastavu hrvatskoga jezika, učitelji prepoznaju vrijednost uključivanja dramskih aktivnosti u razred. Razlog tome je izrazita sličnost metodike nastave hrvatskoga jezika i dramskog odgoja, što rezultira kontinuiranim prožimanjem njihovih obrazovnih ishoda. Naime, svaki aspekt sata hrvatskoga jezika pruža priliku za integraciju dramskog odgoja i dramske aktivnosti (Fileš i sur., 2008).

Prema Odluci o donošenju Posebnoga nastavnog programa za osnovnu i srednju školu za učenike s teškoćama u razvoju, NN 42/2024 u Hrvatskom jeziku u 4. razredu osnovne škole u postoje tri područja:

1.) „Hrvatski jezik i komunikacija

Odgojno-obrazovni ishodi:

- Učenik razgovara o temama iz svakodnevnoga života i govori tekstove jednostavne strukture.
- Učenik sluša jednostavne tekstove i uočava temu slušanoga teksta.
- Učenik čita jednostavne tekstove u skladu s jezičnim razvojem i interesima.
- Učenik piše slova, riječi i jednostavne kratke rečenice školskim rukopisnim pismom u skladu s jezičnim razvojem.
- Učenik točno upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.

2.) Književnost i stvaralaštvo

Odgojno-obrazovni ishodi:

- Učenik sluša i (ili) čita jednostavni književni tekst i povezuje ga s vlastitim iskustvom.
- Učenik sluša i (ili) čita jednostavni književni tekst i prepoznaje tekst prema obliku i sadržaju.
- Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut doživljajem književnoga teksta.

3.) Kultura i mediji

Odgojno-obrazovni ishodi:

- Učenik razlikuje tiskane publikacije primjerene jezičnomu razvoju, dobi i interesima.
- Učenik razlikuje kulturne događaje koje posjećuje i iskazuje svoj doživljaj kulturnoga događaja.

Prijedlog postotne zastupljenosti predmetnih područja u 4. razredu osnovne škole posebnog programa školovanja:

- Književnost i stvaralaštvo: 30%
- Hrvatski jezik i komunikacija: 60%
- Kultura i mediji: 10%“

4. DRAMSKI ODGOJ

Perić Kraljik (2009; prema Krušić 1995) navodi da je drama autonomni oblik umjetničkog prikazivanja i da se može neprimjetno integrirati u različite akademske discipline, posebice one s društvenim fokusom. Služi kao sredstvo za istraživanje i shvaćanje svijeta, potičući duboko razumijevanje sebe i okoline koja ga okružuje. Kroz ovaj proces, drama igra značajnu ulogu u oblikovanju osobnosti pojedinca, jačanju njegovih psiho-socijalnih kapaciteta, brušenju vrijednih vještina i usađivanju moralnih načela.

Riječ drama višeznačna je – označava i književnu vrstu i scensko djelo. Suvremena znanost gleda na dramu kao na književno djelo u čijem su sastavu sastavni dio tri elementa: tekst, glumci i publika. Suvremene interpretacije i obrade drame gotovo su bez iznimke, a polazište im je jedinstveno, dramski tekstovi i scenska djela koja čine književnost i scensku umjetnost koje se međusobno prožimaju, ali pojmovi književnosti i drame nisu ekvivalentni, oni samo upućuju jedno na drugo. Svaka umjetnost ima svoj autonomni odnos. Uvažavajući da su dramski tekstovi (antička drama) izvorno bili pisani za pozornicu, tek se u 18. stoljeću u europskim književnim i scenskim tradicijama pojavljuju dramski tekstovi prvenstveno za čitanje. Književni teoretičari i dramatičari, promatrajući odnos dramske književnosti i dramskih scenskih ostvarenja, taj odnos promatraju kao suodnos, pa je drama poetsko- scensko djelo (Kermek- Sredanović, 1991).

U svjetlu temeljnijeg i šireg razumijevanja drame, uključujući njezinu definiciju kao književne vrste i žanra, ali i kao poetske scenske strukture. Prema tome, i, dramske izvedbe, drama je danas dobro utemeljena u kazališnoj pedagogiji. Dramski izraz podrazumijeva različite izraze stvarnih ili izmišljenih događaja, bića, predmeta, pojava i odnosa kroz igranje uloga i situacija. Stoga je ovo shvaćanje promijenilo i dosadašnji odnos drame i kazališta, odnosno drama je postala opći pojam koji uključuje sve oblike dramskog izražavanja, bez obzira na to je li njegova svrha oblikovanje (dramske) izvedbe, dok kazalište, tj. dramski izraz ima za cilj izvođenje pred publikom. Dramski odgoj ustrojen je u obrazovni sustav, a drama se u školama jednostavno naziva odgojna drama kao nastavna metoda učenja i poučavanja (Krušić, 2018).

Autorice Nemeth- Jajić J. i Dvornik D. (2007; prema Diklić i sur. 1996) navode da je sadržaj kazališnog odgoja vezan uz hrvatski jezik zbog svoje disciplinarnosti. Upravo u ovom predmetu učenici uče što je scenarij i počinju se međusobno upoznavati Djeca će kroz igru uočiti i prepoznati njegove karakteristike. Istaknuto je da nijedan žanr dječje književnosti nije toliko svojstven dječjoj prirodi kao drama. Djeca se bave maštovitim igrom, preuzimajući različite uloge poput poštara, dimnjačara, liječnika, pacijenta, mame, tate, mačke, psa, konduktera, putnika i aviona. Oni rado uranjaju u svijet tih bića i predmeta, nastojeći se povezati i identificirati s njima. Djeca se, kada se okupe, bave maštovitim igrom, potpuno uživljavajući se u širok raspon likova i uloga. Kroz ovaj proces ne samo da uživaju u svom djetinjstvu, već i uspostavljaju svoju vezu sa svijetom oko sebe (Diklić Z. i sur, 1996).

Djeca izvlače zadovoljstvo iz drame. A tu su i druge dobrobiti širokog raspona: drama im pruža slobodu samoizražavanja, pomaže u razvoju mašte i umjetničke svijesti, poboljšava društvenu svijest, psihološku svijest, razvijanje govora, samospoznaju, samopoštovanje, samodisciplinu i

samouvjerenost. Daje im priliku da nauče kako raditi s drugima i pomaže im da razviju sistemsko razmišljanje i organizacijske vještine. Poboljšavaju koordinaciju tijela i zdravlje. Također može imati terapijski učinak pomažući im da se nose s problemima iz stvarnog života i ima učinak oslobađanja od mogućeg nasilja i depresije. Omogućuje društveni i moralni odgoj te pridonosi emocionalnom sazrijevanju, priprema ih za život i svijet odraslih. Drama je važan alat za opće znanje i postoji mnogo načina da se to poveže s podučavanjem jezika u školama. Dobrobiti ne dolaze samo od toga što djeca aktivno sudjeluju u drami, ona također uče promatrajući druge (Scher i Verrall, 2005).

4.1. DRAMSKI PRISTUP U OBRAZOVANJU

Dramsko obrazovanje nije, kao što se često misli, samo razvijanje dramskog talenta i poznavanja dramskog i scenskog izraza. Pomaže djeci razvijati osjetljivost i senzibilnost, govorne i komunikacijske vještine, maštu, kreativnost, otkrivati i razvijati sklonosti, sposobnosti, formirati stavove, stjecati i razvijati društvenu svijest i njezine sastavnice: (samo)kritičnost, odgovornost, toleranciju, razvoj humanih moralnih uvjerenja i razumijevanje međuljudskih odnosa, stjecanje osjećaja sigurnosti i samopouzdanja. Stoga je svrha dramskog odgoja cjeloživotno obrazovanje kako bi se djeca pripremila za suočavanje sa stvarnošću. Kazališni odgoj razlikuje se od dramske umjetnosti, pa nije aktivnost usmjerena na stvaranje dramskih predstava. Temelj drame kao umjetnosti je dramski izraz temeljen na dramskom doživljaju svijeta. U kazališnoj se umjetnosti kazališni doživljaj svijeta pretvara u umjetnost, dok se u kazališnom odgoju pretvara u organiziranu igru.

Za učinkovito primanje poruka, obavijesti i uputa, ključno je obratiti pažnju i zadržati pažnju, razlikovati bitne od nebitnih komponenti u obavijesti, zanemariti nebitne elemente i imati na umu više obavijesti istovremeno. Prilikom slanja poruke vrijede svi prethodno navedeni elementi za primanje, uz dodatak poniranja u perspektivu primatelja. Osim toga, postoje obrazovne igre osmišljene za poboljšanje dječjih verbalnih sposobnosti (Čudina-Obradović, 2002).

Vandek M. (2021.; prema Lekić i sur. 2007) navodi da dramsko obrazovanje poprima više oblika unutar učionice. To uključuje izlete u kazališta, gdje studenti imaju priliku gledati izvedbe uživo i uroniti u svijet drame. Dodatno, učenike se potiče da izraze svoju kreativnost kroz dramske aktivnosti i daje im se prilika da sudjeluju u izvannastavnim dramskim

projektima, gdje mogu osmisliti i izvesti predstave i druge scenske produkcije. Štoviše, učitelji uključuju dramske tehnike i metode u svoje lekcije, koristeći dramu kao alat za poboljšanje iskustva učenja. Važno je napomenuti da dramski odgoj nije usmjeren samo na obuku budućih glumaca. Naprotiv, igra ključnu ulogu u poboljšanju ukupne kvalitete nastavnog procesa. Aktivnim uključivanjem učenika u dramske postupke dramski odgoj potiče njihovo ravnopravno sudjelovanje u dramskim aktivnostima i redovnoj nastavi u razredu.

U obrazovnom sustavu u Hrvatskoj i u svijetu sve više se teži inovacijskim metodama u nastavi. Pokušava se odmaknuti od tradicionalnog pristupa u nastavi i frontalnog rada gdje je učitelj u središtu nastave. Pokušava se staviti stvaralačko istraživanje učenika kako bi usvojio znanje na temelju vlastitog iskustva. Dobra motivacija i kreativnost učenika, ključ su uspjeha. Na taj način će učenik biti zainteresiran za nastavni sadržaj. Učitelj je moderator koji usmjerava i vodi. Dramski pristup potiče suradničko i iskustveno učenje jer djeca bolje uče na temelju iskustva. Isto tako, predstavlja inovativan i drugačiji način poučavanja koji unapređuje nastavni proces.

Bojović (2013) navodi da bi uvijek trebalo pronaći i prilagoditi dramske tehnike potrebama djece, njihovim interesima, njihovom uzrastu i kombinirati s drugim metodama koje bi privukle dječju pozornost i usmjerile na ostvarenje zacrtanog cilja i na usvajanje neophodnih znanja i vještina.

Bazična tehnika je improvizacija. To je dramska je forma kojom se najbrže postižu rezultati. U improvizaciji učenici odmah postaju aktivni sudionici bez dugotrajne pripreme ili učenja teksta napamet. Također ne zahtijeva vještine pisanja. Stalna izloženost svakodnevnim problemima omogućuje sudionicima da s lakoćom izraze svoje najdublje osjećaje. Improvizacija, koja iskorištava i razvija sposobnost svjesnog izražavanja vlastitih osjećaja i osjećaja drugih, iznimno je važno, ali zanemareno područje odgoja i obrazovanja. Stavljanje sebe na njihovo mjesto i osjećaj kako se oni osjećaju pomaže vam vidjeti i razumjeti kako se drugi ponašaju u stvarnom životu. Na taj način razvijamo toleranciju, razumijevanje i poštovanje. Govorne vježbe koje zahtijevaju jasno izražavanje posebno su važne u sustavu koji se više fokusira na pisanu nego na izgovorenu riječ. Osim toga, razvija i potiče maštu. Improvizacija je zbog svoje neposrednosti i dragocjeno obrazovno sredstvo. Omogućuje učiteljima da okupe razrede uz maksimiziranje posla, maksimalan broj učenika koji sudjeluju i maksimalna iskoristivost vremena. Osim neizbježne primjene u društvenom i moralnom odgoju, improvizacija se može koristiti i u nastavi književnosti. Iako je improvizacija lako dostupna, ona nije samo izolirana kazališna predstava koju neko vrijeme stvaramo, koristimo je pa odbacimo. Možemo je razvijati i nadograđivati. Najvažnija uloga učitelja je davanje jasnih smjernica, jer samo

najvještiji i najpouzdaniji ljudi mogu improvizirati bez pripreme. Improvizacija je izuzetno važan prvi korak u uvodnom tekstu. Put od improvizacije do teksta, i obrnuto, pomaže da se likovima u kazališnom djelu da osobnost, krv i meso kako bi se bolje razumjeli. (Scher i Verrall, 2006).

Prema Kamber svrha općeobrazovnog školskog odgojno-obrazovnog procesa je intelektualni, estetski, emocionalni, duhovni, moralni i socijalni razvoj učenikove osobnosti. Uspoređujući nastavne svrhe dramskog odgoja i općeobrazovne škole, jasno je da je dramski odgoj moguć i poželjan barem kao nastavna metoda, prema postojećem planu i programu nije predmet, ni izborni ni obvezni. Tako je u mnogim razvijenim (i manje razvijenim) europskim zemljama. Osim toga, dramski odgoj može pomoći uspostaviti korelacije između nastavnih predmeta. Drama kao temeljna metoda dramskog odgoja pruža učenicima mogućnost slobodnog izražavanja i oslobađanja kreativnih potencijala. U sigurnoj, opuštajućoj i naizgled nenasilnoj atmosferi koju pruža organizirana igra, može se osloboditi spontanost, omogućujući djeci da stječu nova znanja na najprihvatljiviji način, jer se ono što se nauči u igri lakše pamti i dugotrajno razumije te otvara prostor za dječju kreativnost.

U dramskim igrama igrači riječima, radnjama, pokretima i zvukovima ulaze u određene situacije, likove, pojave, stvari, čime se ostvaruju ne samo odgojne zadaće, već i funkcionalne i odgojne zadaće koje su, nažalost, u mnogim predmetima zanemarene.

Perspektiva učenika o korištenim dramskim tehnikama može se razumjeti i ako se smatra da temelj dramskog svijeta leži u radnji. Svaka radnja izaziva odgovarajuću reakciju, a dramski svijet se konstruira stalnim međuiigrom i modifikacijom tih radnji i reakcija. U ovom novom fiktivnom carstvu temeljna pitanja koja muče i društvo i pojedince u njemu stavljaju se pod nadzor. Uostalom, istraživanje ljudskog ponašanja tema je koja se stalno ponavlja u kazališnoj umjetnosti, kao i u dramskim djelima koja uključuju djecu i mlade. Nadalje, korištenje procesne drame omogućuje stvaranje ovog okruženja koje potiče na razmišljanje. Stvaranje pogodnog okruženja za učenje od iznimne je važnosti, jer postavlja pozornicu za učinkovito obrazovanje. Korištenje dinamičke metode podučavanja ne samo da otvara nove puteve za učenike, već i Procesna drama predstavlja priliku edukatorima da se uhvate u koštac s izazovom, promiču svijest i njeguju brojne vještine. Štoviše, služi kao privlačna i učinkovita metoda za poučavanje i učenje, a istovremeno potiče osjećaj prijateljstva. Međutim, procesna drama nadilazi ove prednosti pružajući priliku za zajedničko stvaranje i užitek zajedničke izvedbe. (Rimac Jurinović, 2016)

4.2. UTJECAJ DRAMSKOG PRISTUPA U RAZVOJU DJETETA

Djeca vole glumiti, maskirati se, oponašati, eksperimentirati svojim glasom, pokretima i mimikom. Na taj način djeca istražuju svoju osobnost i mogu pomaknuti neke granice koje postoje u stvarnom životu. Na taj način djeca jačaju svoje perceptivne i komunikacijske sposobnosti (Bojović, 2013).

Prema Bojović (2013) dramski pristup utječe na mnoge aspekte:

- Djetetovo samopouzdanje: dijete može steći povjerenje u vlastite ideje i sposobnost.
- Maštu: interpretacija, kreativni izbori i nove ideje koje predstavljaju na nov i originalan način. Na takav način se razvija kreativno mišljenje.
- Empatiju i toleranciju: kad je dijete stavljano u nove, nepoznate situacije, vremensko razdoblje, preuzimanje karaktera različitih likova, dolazi do razvoja tolerancije i suosjećanja prema tuđim stavovima i osjećajima. Na taj način budi se razumijevanje za tuđe osjećaje.
- Kooperativnost: dramski pristup potiče kreativne potencijale za svu djecu koja sudjeluju. U kooperativni proces uključene su komunikacijske vještine, dogovori, rasprava i timski rad. Djeca će naučiti slušati, surađivati i prihvaćati doprinose i stavove drugih.
- Koncentracija: nastupi pred drugom djecom i publikom, razvijaju i održavaju pažnju. Isto tako, usklađuju pokret, misao i glas. Djeci će to biti od velike pomoći u školi, ali isto tako i u životu.
- Jezik i sposobnost komunikacije: Od djece se traži da međusobno komuniciraju što im pomaže da razumiju druge na drugačiji način. U budućnosti će djeca imati manje problema, bit će uvjerljivija pred drugim i imati će pozitivniju sliku o sebi. Kod djece će biti poboljšana artikulacija riječi, tečan i uvjerljiv govor te će se razviti promatračke i slušalačke sposobnosti. Razvijat će se verbalno i neverbalno izražavanje ideja i osjećaja.
- Kreativnost rješavanja problema
Za djetetovu percepciju izazov je promatrati sebe i stvari oko sebe. Aktivnosti učenja drame pružit će djeci odušak za izražavanje emocija, misli i snova koje ne mogu izraziti

ni na koji drugi način. Djeca mogu, barem privremeno, postati druga osoba, istraživati nove uloge, isprobavati i eksperimentirati s različitim mogućnostima i rješenjima vezanim uz vrlo stvarne životne probleme. Sve se to odvija u sigurnom okruženju gdje se aktivnosti i posljedice tih aktivnosti mogu istražiti, provjeriti i razmotriti bez opasnosti koje postoje u stvarnom svijetu.

- Humor

Dramatičan pristup odgoju djece donosi igru, humor, smijeh i zabavu. Može motivirati ljude istovremeno smanjujući agresiju i stres. Izrazi i emocije Igra pretvaranja omogućuje djeci da izraze niz emocija bez posljedica ili straha. U sigurnom, kontroliranom okruženju dolazi do izražaja agresivnost i nervoza. Na taj način se potiče pozitivno društveno ponašanje.

- Izražavanje emocija

Igra pretvaranja i drama omogućuju djeci da izraze niz emocija bez posljedica ili straha. U sigurnom, kontroliranom okruženju dolazi do izražaja agresivnost i nervoza. Na taj način se potiče pozitivno društveno ponašanje.

- Relaksacija

Razne dramske igre osmišljene su kako bi se djeci omogućilo opuštanje.

- Samokontrola i samodisciplina

U kazališnoj produkciji proces kretanja od ideje do aktivnosti, a potom i do realizacije ideje znači uvježbavanje i ustrajnost na određenom zadatku kako bi se postigao postavljeni cilj. Osim toga, određene dramatične igre i vježbe te kreativne akcije mogu poboljšati djetetovu samokontrolu.

- Povjerenje

Stalna društvena interakcija i preuzimanje rizika u dramskoj igri kod djece razvijaju povjerenje u vlastite sposobnosti i povjerenje u druge.

- Fizički razvoj

Pokret u kreativnom kazalištu poboljšava fleksibilnost, koordinaciju pokreta, ravnotežu i kontrolu.

- Pamćenje

Pamćenje određenih tekstova, pjesama i vježbanje pokreta, izraza lica i gesta može ojačati vaše pamćenje baš kao što jačate svoje mišiće.

- Socijalna svijest

Pjesme i priče uče djecu da se usredotoče na socijalne probleme, sukobe i kulturne različitosti. Djeca istražuju međusobne različitosti.

Izrađivanje vrijednosti i stavova

Djeca istražuju vlastita uvjerenja i uvjerenja likova i slažu li se ona sa stavovima druge djece i učitelja.

- Estetska vrijednost

Vrlo je moguće da se izgradi vrijednosni stav prema umjetnosti gdje će djeca zavoljeti knjigu, kazalište glazbu i sl.

4.3. ULOGA UČITELJA (VODITELJA)

Da bi dramski odgoj funkcionirao potrebno je kod djece otkloniti strah od pogreške i pustiti ih da vjeruju da svatko ima pravo griješiti, jer pogreške su način učenja. To se može postići samo kada osjećaju da ih se ne kontrolira i ocjenjuje. Stoga vrednovanje nije u skladu s temeljnim načelima dramskog odgoja. Također je važno shvatiti da su svi u igri jednaki i jednako važni, nijedna situacija ne bi bila ista bez ikoga od njih, a svaka je čini neponovljivom i jedinstvenom. Jednom kada djeca prihvate ova dva jednostavna pravila, prihvatit će i da u dramskoj igri ne postoji nešto poput "ne mogu", "ne znam" i "ne mogu", čak i ako se zadatak čini jednostavan (Kamber).

Prije početka rada potrebno je jasno navesti pravila igre te razjasniti njezine ciljeve i ciljeve kako se igra ne bi prekivala. Sva ova pravila vrijede i za voditelje. Ako igrači osjećaju da im je vođa dodijelio ulogu suca ili privilegirane osobe, ako se osjećaju nelagodno, strah, sram ili oklijevaju u vezi s vođom, neće se moći osloboditi za istinsko sudjelovanje. Moderator može sudjelovati u igri kao igrač ili kao neutralni promatrač, što znači da u svakom slučaju mora po potrebi prekinuti igru i upozoriti igrače na pogreške, komentirati ili objasniti što je učinjeno ili odigrano. Prekidanjem igre, voditelji je čine "kao igrom", a dramski odgoj postaje oblik manipulacije. Naravno, nakon igre će uslijediti analiza učinjenog, ali ni tada voditelj ne može zauzeti stav sveznanja, već analizu treba prepustiti grupi i sudjelovati samo u nužnim raspravama kako se rasprava ne bi pošla u krivome smjeru (Kamber).

5. ISTRAŽIVANJE

Temeljem toga da znamo da su benefiti dramskog pristupa u obrazovanju korištenje dramskih tehnika i aktivnosti kao sredstvo za poticanje učenja. Ovaj pristup ne samo da obogaćuje jezične vještine učenika, već također razvija njihove socijalne vještine, samopouzdanje, sposobnost empatije, timski rad, socijalne odnose, zainteresiranost, motiviranost, kreativnost, uključenost i samopouzdanje. Kroz igru uloga, improvizaciju, scenske prikaze i druge dramske metode, učenici se potiču na aktivno sudjelovanje, što povećava njihovu motivaciju i angažman u učenju. Primjena drame u obrazovanju ima višestruke koristi za razvoj djeteta. Osim što potiče kreativno izražavanje i jezičnu kompetenciju, drama doprinosi i emocionalnom razvoju učenika. Djeca kroz dramu uče prepoznati i izražavati vlastite osjećaje, razumjeti perspektive drugih te razvijati socijalne vještine poput suradnje i komunikacije. Dramski pristup također može pomoći u prevladavanju straha od javnog nastupa i jačanju samopouzdanja.

Učitelj u dramskoj nastavi ima ulogu voditelja koji usmjerava učenike, potiče njihovu kreativnost i osigurava sigurnu i poticajnu atmosferu za učenje. Voditelj dramskih aktivnosti mora biti fleksibilan, empatičan i sposoban prilagoditi metode rada potrebama svakog pojedinog učenika. Njegova je zadaća također osigurati da svi učenici aktivno sudjeluju i da se osjećaju uključeno. Posebni programi obrazovanja dizajnirani su kako bi odgovorili na specifične potrebe učenika koji zahtijevaju prilagođene metode učenja.

Ovaj uvod postavlja temelje za istraživanje utjecaja dramskog pristupa na usvajanje nastavnog sadržaja na satu predmeta Hrvatski jezik u okviru posebnog programa školovanja. Fokus će biti na analizi učinaka dramskog pristupa na zainteresiranost, motiviranost, kreativnost, samopouzdanje i socijalne vještine učenika. Kvalitativna metodologija omogućit će duboko razumijevanje ovih učinaka kroz promatranje i analizu interakcija učenika tijekom dramskih aktivnosti.

5.1. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid na koji način dramski pristup doprinosi uključenosti djece s intelektualnim teškoćama u praćenje i svladavanje nastavnih sadržaja na satu predmeta Hrvatski jezik posebnog programa obrazovanja.

5.2. ISTRAŽIVAČKO PITANJE

1. Na koji način dramski pristup doprinosi uključenosti djece s intelektualnim teškoćama u praćenje i svladavanje nastavnih sadržaja na satu predmeta Hrvatski jezik posebnog programa obrazovanja.

5.3. METODE

5.3.1. SUDIONICI

Istraživanje je koristilo namjerno uzorkovanje bez vjerojatnosti za odabir sudionika za studiju. Svrhovito uzorkovanje uključuje namjeran odabir pojedinaca od strane istraživača. Proces odabira određenih pojedinaca s jasnim ciljem ili motivom vođen je određenim kriterijima. Pri odabiru sudionika za istraživanje postoje dvije glavne mogućnosti: odabir pojedinaca koji posjeduju najopsežnije znanje o temi o kojoj se raspravlja ili odabir različitih perspektiva. Alternativno, istraživači također mogu dati prioritet homogenosti u smislu specifične karakteristike. Primarni cilj promišljenog odabira sudionika istraživanja je uključivanje najinformativnijih ispitanika koji posjeduju bogato iskustvo u predmetu istraživanja. (Miles, Haberman, 1994).

Sudionici istraživanja su učenici 4.razreda Centra za odgoj i obrazovanje osoba s intelektualnim i pridruženim teškoćama u dobi od 10.-11. godine koji se školuju po posebnom programu obrazovanja uz individualizirane postupke. Sudjelovalo je 5 sudionika, svi su muškog roda. Kod svih sudionika prisutne su intelektualne teškoće u razvoju u skupini 5. – podskupini 5.1. sukladno skupini 7.2. (teškoće pažnje, percepcije i komunikaciji)

5.3.2. METODA PRIKUPLJANJA PODATAKA

U ovom kvalitativnom istraživanju koristila se opservacija kao metoda prikupljanja podataka. Opservacija metoda koja se odnosi na prikupljanje podataka neposrednim promatranjem predmeta, ljudi ili pojava (Milas, 2009).

Opservacija je provedena uz sudjelovanje istraživača koji je provodio dramske radionice u određenim etapama sata. Tijekom provedbe radionica, za vrijeme kad sudionici izvode neke

dramske aktivnosti, istraživač provodi opservaciju vezano uz uključenost djeteta u nastavni proces uz prisustvo dramskih metoda.

Opservacijom se promatralo: timski rad, komunikacija, socijalni odnosi, zainteresiranost, motiviranost, kreativnost, uključenost u radionice, samopouzdanje....

5.3.3. NAČIN PRIKUPLJANJA PODATAKA

Podaci su prikupljeni opservacijom/procjenom doživljaja sudionika. Istraživanje se provodilo u trajanju od 8 tjedana na satu predmeta Hrvatski jezik u različitim etapama sata predmeta Hrvatski jezik. Isto tako, radionice su bile provedene na različitim nastavnim područjima nastave predmeta Hrvatski jezik.

5.3.4. NAČIN PROVEDBE ISTRAŽIVANJA

U ovom će poglavlju, kroz nekoliko nastavnih jedinica, biti prikazani primjeri dramske igre na nastavnom satu predmeta Hrvatski jezik.

PRIMJER 1

Naziv nastavnog područja: Hrvatski jezik i komunikacija

Nastavna jedinica: Početni glas

Primijenjena je dramska tehnika “Kipovi“ koja je provedena na sljedeći način:

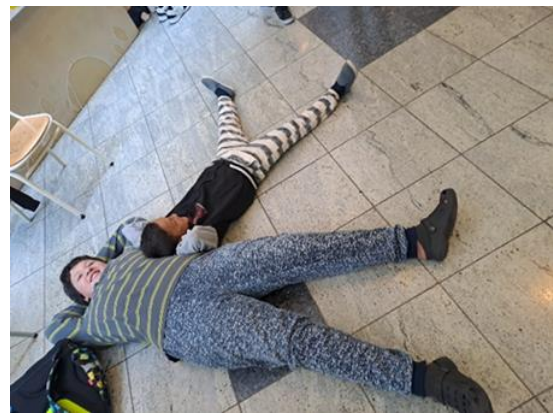
Učenici igraju igru u paru. Učiteljica izgovara određeni glas, učenici položajem svojeg tijela trebaju oblikovati određeno slovo. Nakon što su oblikovali par slova, igra se nadograđuje. Na papirićima su ispisana sva slova abecede. Svaki par izvlači po jedan papirić. Cilj je što bolje oblikovati slovo položajem svojih tijela. Ostali učenici u razredu pogađaju o kojem slovu je riječ. Nakon što se izvuče određeni papirić, isti se stavljaju na stol kako se ne bi ponavljalo određeno slovo. Nakon određenog vremena, postoji varijacija ove igre. Učiteljica svakome paru šapće određenu riječ, oni trebaju prepoznati početni glas u riječi. Nakon što prepoznaju početni glas, učenici u paru trebaju oblikovati određeni početni glas. Ostali učenici u razredu pogađaju o kojem slovu je riječ.

Uočene promjene: Kroz igru oblikovanja slova tijelom, učenici pokazuju povećanu razinu kreativnosti i motiviranosti. Isto tako, poticali su maštovitost jer su razmišljali na koji način mogu iskoristiti svoje tijelo. Često su se u paru dogovarali na koji način će oblikovati slova svojim tijelom pa su se time razvijali timski rad, komunikacija i socijalni odnosi. Jedan učenik je znao preuzeti ulogu voditelja, a neki je bio pasivniji u ulozi sljedbenika. Radeći i surađujući u paru, učenici produbljuju svoje prijateljske odnose. Učenici su bili motivirani i zainteresirani kako bi pokazali svoje znanje i svoje vještine. Oblikovanje slova pred cijelim razredom pomaže učenicima da razviju samopouzdanje.

Slika 1: Dramska tehnika „Kipovi“

Slika 2: Dramska tehnika „Kipovi“

Slika 3: Dramska tehnika „Kipovi“

Slika 4: Dramska tehnika „Kipovi“

PRIMJER 2

Naziv nastavnog područja: Hrvatski jezik i komunikacija

Nastavna jedinica: Početni glas

Primijenjena je dramska tehnika "Bomba" koja je provedena na sljedeći način:

Učenici sjede u krugu. U posudi se nalaze drvene žlice na kojima su ispisana sva slova abecede. Na nekoliko drvenih žlica nalazi se crtež bombe. Učenici izvlače jednu žlicu. Nakon što izvuku, pročitaju određeno slovo i imenuju riječ koja počinje tim glasom. Ukoliko učenik izgovori riječ koja počinje tim glasom, žlicu zadržava kod sebe. Isto tako, ukoliko učenik izvuče žlicu na kojoj se nalazi crtež bombe, sve žlice koje je sakupio vraća u posudu. Pobjednik je onaj koji je sakupio najviše žlica.

Uočene promjene: Učenici su bili jako zainteresirani u uključeni u igru. Jako su bili uzbuđeni i napeti prilikom svakog izvlačenja žlice. Iako je igra individualna, bio je vidljiv i timski rad. Učenici su znali pomagati jedni drugima na način da su šaptali određene riječi iako je u pitanju natjecateljska ekipa. Što se tiče socijalnih odnosa, djeca su bila jako empatična i suosjećala su sa prijateljima kad su izvukli žlicu na kojoj se nalazila bomba i morali su vratiti sve žlice u posudu. Smišljanjem riječi koja počinju tim glasom utječe na poboljšanje komunikacijskih vještina isto kao i proširenje vokabulara. Djeca su bila motivirana i uključena kako bi osvojila što više žlica. Kreativnost i maštovitost se pojavila kad su djeca znala i izmišljati nove riječi na određeni glas samo kako bi zadržali drvenu žlicu kod sebe. Pokazivanjem svojih kreativnosti i jezičnih vještina, učenici razvijaju samopouzdanje.

Slika 5: Dramska tehnika „Bomba“

Slika 6: Dramska tehnika „Bomba“

PRIMJER 3

Naziv nastavnog područja: Hrvatski jezik i komunikacija

Nastavna jedinica: Početni glas

Primijenjena je dramska tehnika “Grudanje“ koja je provedena na sljedeći način:

Razred se podijeli da dva tima. Učiteljica učenicima zadaje određeni početni glas. Učenici na papir zapisuju riječ koja počinje određenim glasom. Papir treba izgužvati. Učenici se rasporede u učionici na način da jedan tim stoji na jednoj strani, a drugi tim na suprotnoj strani. Učenici se na učiteljičin znak počinju „grudati“ na način da bacaju izgužvane papire. Na učiteljičin znak učenici uzimaju jedan papir, stanu u krug i čitaju riječi koje počinju određenim glasom.

Uočene promjene: Igra je bila jako zabavna i dinamična pa su učenici bili jako zainteresirani i motivirani. Učenici su surađivali zajedno i razvijali timski rad. Isto tako, timski rad potiče razvoj pozitivnih socijalnih interakcija. Kroz zadatak smišljanja i čitanja riječi, učenici razvijaju svoje verbalne vještine i proširuju vokabular. Također komuniciraju međusobno u timovima što potiče komunikaciju. Potiče se kreativnost jer učenici moraju smisliti riječi koje počinju određenim glasom. Čitanjem riječi pred ostalima i izmišljanjem riječi na određeni glas, učenici razvijaju samopouzdanje.

Slika 7: Dramska tehnika „Grudanje“

Slika 8: Dramska tehnika „Grudanje“

PRIMJER 4

Naziv nastavnog područja: Književnost i stvaralaštvo

Nastavna jedinica: Mala crvena koka i zrno pšenice- igrokaz

Primijenjena je dramska tehnika “Mala crvena koka i zrno pšenice“ koja je provedena na sljedeći način:

Učiteljica je učenicima pročitala igrokaz Mala crvena koka i zrno pšenice. Izradila je likove u igrokazu uz pomoć kolaž papira koje je pričvrstila za drvene štapiće. Prilikom čitanja, iskoristila je lutke. Učenici su nakon interpretacije i analize igrokaza pokušali odglumiti igrokaz pomoću lutaka na drvenim štapićima. Učenici su isti igrokaz uvježbavali i odglumili na Danu Centra za odgoj i obrazovanje. Učenici i učiteljica izradili su kostime za predstavu.

Uočene promjene: Koristeći i izrađujući lutke i kostime te upotrebom vizualnih materijala, kod učenika je uočena veća zainteresiranost, motiviranost, kreativnost i uključenost u radionicu. Izvođenjem igrokaza pred publikom dodatno motivira djecu i razvija samopouzdanje. Učenici su razvijali timski rad prilikom uvježbavanja predstave i izrade kostima. Učenici su pomagali jedni drugima prilikom uvježbavanja igrokaza pa su tako razvijali socijalne odnose i pomagali jedni drugima. Kroz uvježbavanje i izvođenja igrokaza, učenici su razvijali svoje verbalne vještine i izražavanje.

Slika 9 i Slika 10: Dramska tehnika „Mala crvena koka i zrno pšenice“

PRIMJER 5

Naziv nastavnog područja: Književnost i stvaralaštvo

Nastavna jedinica: Kiša

Primijenjena je dramska tehnika “Kiša“ koja je provedena na sljedeći način:

Učenici slijede upute učiteljice. Najprije trljaju dlanom o dlan, zatim tapkaju dvama prstima jedne ruke o dlan druge ruke, onda pucketaju prstima, tapšaju objema rukama po natkoljenicama i lupaju nogama o pod. Nakon toga, svaki učenik je dobio jedan od zadataka. Učenici su izvodili svoj zadatak istovremeno. Učiteljica je učenike pitala na što ih podsjećaju ovi zvukovi. Učenici su odgovorili da je u pitanju kiša. To je bio uvodni dio u čitanje teksta „Kiša“.

Uočene promjene: Kod djece se razvija zainteresiranost, motiviranost i uključenost zbog zvučnih aktivnosti koje su im zanimljive i privlačne. Isto tako, razvija se i timski rad jer djeca trebaju sinkronizirano izvoditi aktivnosti kako bi zajedno stvorili zvučni efekt kiše. Kroz zajedničku aktivnost stvaranja zvučnom efekta kiše, učenici razvijaju suradničke i prijateljske veze čime se razvijaju socijalni odnosi. Učenici raspravljaju o zvukovima i povezuju zvukove

s kišom, što potiče verbalnu komunikaciju. Izražavanjem kroz zvuk i fizičke pokrete pred ostalima, razvijaju se kreativnost i samopouzdanje.

Slika 11: Dramska tehnika: „Kiša“

Slika 12: Dramska tehnika „Kiša“

Slika 13: Dramska tehnika „Kiša“

PRIMJER 6

Naziv nastavnog područja: Kultura i mediji

Nastavna jedinica: Neposlušno mače

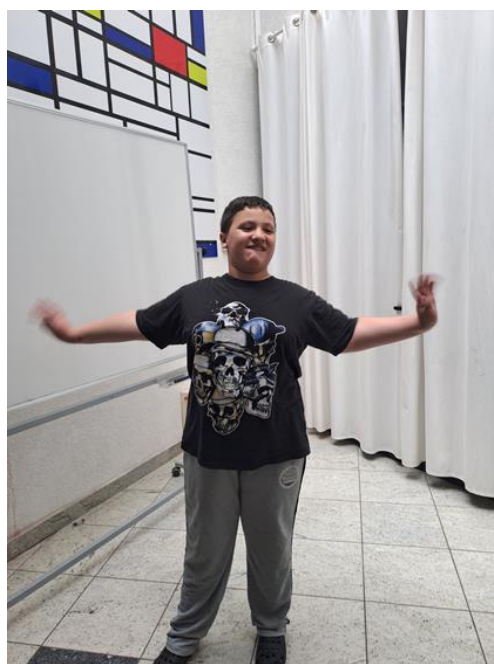
Primijenjena je dramska tehnika "Igra pantomime" koja je provedena na sljedeći način:

Učenici su pogledali animirani film „Neobično mače“. Nakon gledanja, interpretacije, analize i rješavanja nastavnih listić, učenici su igrali igru pantomime. Učenik je odabrao jedan lik (životinju) i svojim pokretima, mimikom i gestama oponašao je taj lik (životinju). Ostali učenici trebali su pogoditi o kojoj životinji je riječ. Učenici su se izmjenjivali sve dok nisu odglumili sve životinje iz filma.

Uočene promjene: Kroz igru pantomime, učenici su razvijali svoje vještine neverbalne komunikacije. Oponašajući životinje iz filma pokretima, mimikom i gestama, učenici su vježbali izražavanje bez korištenja riječi što je dovelo do razvoja neverbalne komunikacije. Isto tako, razvijali su vještine verbalne komunikacije kroz imenovanje životinja. Razvijala se kreativnost kada su učenici morali razmišljati kako na najbolji način prikazati određenu životinju pokretima i gestama. Igra pantomime zahtijeva suradnju među učenicima, što potiče razvoj socijalnih vještina. Ova vrsta interakcije djelovala je i na timski rad. Gledanje zanimljivog animiranog filma te sudjelovanje u igri pantomime povećavaju motivaciju, zainteresiranost i uključenost učenika. Oponašanje životinja pred ostalim učenicima zahtijeva hrabrost i razvija samopouzdanje kod učenika.

Slika 14: Dramska tehnika „Igra pantomime“

Slika 15: Dramska tehnika „Igra pantomime“

Slika 16: Dramska tehnika „Igra pantomime“

Slika 17: Dramska tehnika „Igra pantomime“

5.4. INTERPRETACIJA REZULTATA

Slijedi odgovor obzirom na postavljeno istraživačko pitanje.

Na koji način dramski pristup utječu na usvajanja nastavnog sadržaja na satu predmeta Hrvatski jezik u okviru posebnog programa školovanja?

Kada učenici sudjeluju u izvođenju i stvaranju, nastavni sadržaj postaje zanimljiviji, dinamičniji što pridonosi većoj uključenosti, motiviranosti i zainteresiranosti učenika. Učenici se izražavaju kroz različite aktivnosti i na taj način se razvija kreativnost kod učenika. Kroz zajedničke aktivnosti, učenici surađuju, dijele ideje i rješenja što pridonosi razvoju timskog rada i socijalnih odnosa. Prilikom toga razgovaraju i raspravljaju što utječe na razvoj verbalne komunikacije i proširenje vokabulara. Isto tako, razvijaju i neverbalnu komunikaciju kada komuniciraju pokretima tijela, gestama i mimikom. Kod učenika se jača samopouzdanje prilikom izvođenja aktivnosti pred ostalima u razredu ili pak pred većom publikom na priredbi.

Dramski pristup u nastavi, posebno u okviru predmeta Hrvatski jezik za učenike posebnog programa obrazovanja, pokazao je značajne pozitivne učinke na različite aspekte učenikova razvoja. Primjena dramskih metoda omogućila je svakom učeniku aktivno sudjelovanje u nastavi, bez obzira na njegove sposobnosti, čime se povećava njihova uključenost i osjećaj pripadnosti grupi.

Uvođenjem dramskog pristupa, učenici su pokazali veću zainteresiranost i motiviranost za usvajanje nastavnog sadržaja. Aktivno sudjelovanje u dramskim aktivnostima potiče kreativnost i maštovitost učenika, dok grupni rad i suradnja doprinose razvoju timskog rada i pozitivnih socijalnih odnosa. Kroz dramske vježbe, učenici razvijaju svoje komunikacijske vještine i proširuju vokabular, što je posebno važno za učenike s intelektualnim teškoćama.

Učenici su kroz dramske aktivnosti razvijali samopouzdanje, budući da su se izrazili pred svojim vršnjacima i učiteljima. Ovaj pristup omogućio je učenicima da se osjećaju sigurnije i slobodnije u izražavanju svojih misli i osjećaja, što doprinosi njihovom emocionalnom razvoju. Tijekom istraživanja, različite dramske metode kao što su vježbe improvizacije, igre s ulogama i dramske predstave pokazale su se vrlo učinkovitima u obrazovnom procesu. Posebno su se istaknule aktivnosti kao što su igra "Kipovi", "Bomba", "Grudanje", „Neobično pače“ te interpretacija igrokaza "Mala crvena koka i zrno pšenice" i tekst "Kiša". Ove aktivnosti su omogućile učenicima da kroz igru i zabavu usvoje nastavne sadržaje na način koji im je blizak i razumljiv.

6. ZAKLJUČAK

Dramski pristup omogućuje svakome učeniku da se uključi u aktivnost bez obzira na svoje sposobnosti što povećava uključenost i pripadnost grupi.

Primjena dramskog pristupa u nastavi predmeta Hrvatski jezik posebnog programa obrazovanja, pokazala je značajne pozitivne promjene u ponašanju i interakcijama učenika. Ovaj pristup ne samo da obogaćuje usvajanje nastavnog sadržaja, već također doprinosi cjelokupnom razvoju učenika, uključujući povećanje zainteresiranosti, uključenosti, motiviranosti, kreativnosti, timskog rada, socijalnih odnosa, komunikacije i samopouzdanja. Dramski pristup predstavljaju vrijednu i učinkovitu strategiju u obrazovanju, posebno u okviru posebnih programa obrazovanja.

Zaključno, dramski pristup predstavlja vrijednu i učinkovitu strategiju u obrazovanju, posebno za učenike s intelektualnim teškoćama. Ovaj pristup ne samo da obogaćuje usvajanje nastavnog sadržaja, već također doprinosi cjelokupnom razvoju učenika, uključujući povećanje njihove zainteresiranosti, uključenosti, motiviranosti, kreativnosti, timskog rada, socijalnih odnosa, komunikacije i samopouzdanja. Stoga, dramski pristup zaslužuje daljnju primjenu i istraživanje u okviru obrazovnog sustava kako bi se osigurala kvalitetnija i inkluzivnija nastava za sve učenike.

7. Literatura:

1. Bojović, D. (2013). Više od igre. Ispričaj mi priču. Split: Harfa d.o.o. Split
2. Čudina- Obradović, M. (2002). Igrom do čitanja. Zagreb: Školska knjiga Zagreb
3. Fileš, G. i sur. (2008). Zamisli, doživi, izrazi: dramske metode u nastavi hrvatskog jezika. Hrvatski centar za dramski odgoj- Pili-poslovi d.o.o.
4. Kamber, V. (2010/2011). Dramski odgoj u nastavi. Dostupno na: http://www.hcdo.hr/knjiznica/knjiz_kamber.htm
5. Kermek- Sredanović, M. (1991). Knjižrvo- scenski odgoj i obrazovanje mladih. Zagreb: Školska knjiga
6. Krušić, V. (2018). Kazalište i pedagogija. Zagreb: Disput i Hrvatski centar za dramski odgoj u Zagrebu
7. Milas, G. (2009). Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Naklada Slap: Jastrebarsko
8. Lugomer, V.(2000/2001). Dramski odgoj u nastavi. Hrvatski centar za dramski odgoj. Školske novine. Dostupno na: http://www.hcdo.hr/?page_id=180
9. Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). Qualitative Data Analysis. Second Edition. SAGE Publications.
10. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2015). Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. Narodne novine, 24/2015.
11. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2024) Odluka o donošenju posebnog nastavnog programa za osnovnu i srednju školu za učenike s teškoćama u razvoju. Narodne novine, 42/2024
12. Nemeth- Jajić J., Dvornik D. (2007). Igrokaz u razrednoj nastavi. Hrvatski, 1, str. 29–43
13. Perić Kraljik, M. (2009). Dramske igre za djecu predškolske dobi. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
14. Rimac Jurinović, M. (2016). Procesna drama kao učinkovit pristup u postizanju odgojnih ishoda u suvremenoj osnovnoj školi. Hrvatski, vol. 14, br. 1, 2016, str. 53-72.
15. Scher, A., Verrall, C. (2005). 100+ ideja za dramu. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj- Pili-poslovi d.o.o.

16. Scher, A., Verrall, C. (2006). Novih 100+ ideja za dramu. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj- Pili-poslovi d.o.o.
17. Vandek, M. (2021). Dramske tehnike i metode u nastavi Hrvatskog jezika. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

8. PRILOZI:

Prilog 1.

Edukacijsko rehabilitacijski fakultet

Zagreb, Borongajska cesta 83 f

SUGLASNOST

Suglasna sam da moje dijete _____ sudjeluje u diplomskom istraživanju Emilije Talan, studentice na diplomskom studiju edukacijske rehabilitacije. Podatci dobiveni istraživanjem, nakon kvalitativne obrade i analize, bit će objavljeni u diplomskom radu Dramski pristup u nastavi predmeta Hrvatski jezik posebnog oblika školovanja (mentor doc.dr.sc. Damir Miholić).

Upoznata sam s metodama prikupljanja podataka i svojim potpisom dajem privolu:

- da se moje dijete opaža prije, tijekom i nakon predstave te da Emilija Talan bilježi ponašanje opservacijom (reakcije na predstavu, komentare i pitanja, dojmovi, uključenost, timski rad, komunikacija, socijalni odnosi, zainteresiranost, motiviranost, kreativnost, uključenost i samopouzdanje)
- da se fotografije moga djeteta objave u diplomskom radu
- da se moje dijete opaža i fotografira tijekom nastavnog procesa i upotrebe dramskog pristupa u nastavi
- da se video objavljuje na obrani diplomskog rada

Odgovornost istraživača u istraživanju:

- istraživači se obvezuju na poštivanje svih načela Etičkog kodeksa Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju (Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, 2006).

- istraživači se obvezuju da će posebno brinuti o anonimnosti, povjerljivosti, autonomiji sudionika, znanstvenoj čestitosti, te da će koristiti prikupljene informacije jedino u svrhu i za potrebe ovog istraživanja.
- istraživači će postavljati pitanja isključivo vezana uz temu i cilj istraživanja, slijedeći pritom prethodno pripremljen protokol, uz mogućnost postavljanja potpitanja tijekom same provedbe istraživanja, a koja se relevantna s obzirom na temu istraživanja.

Zagreb, 12. travnja 2024.

POTPIS RODITELJA
